

Karina Siwula

DOI: 10.33896/PorJ.2024.1.8

Uniwersytet Warszawski

k.siwula@student.uw.edu.pl

ORCID: 0009-0003-3098-977X

**SPRAWOZDANIE Z V FORUM PROSTEGO JĘZYKA *PROSTO I KROPKA*
MINISTERSTWO FUNDUSZY I POLITYKI REGIONALNEJ
22 LISTOPADA 2023 R.**

22 listopada 2023 roku odbyło się V Forum Prostego Języka *Prosto i kropka* (Fundusze Europejskie 2023). Wykładowcy, specjaliści i trenerzy zajmujący się prostym językiem spotkali się, aby po raz kolejny pochylić się nad ideą prostojęzyczności. Organizatorem tego cyklicznego wydarzenia jest Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, które od wielu lat działa w obszarze upraszczania języka urzędowego. Do niewątpliwych zasług ministerstwa na tym polu należy zaliczyć stworzenie *Deklaracji prostego języka* oraz inicjację działań związanych z upraszczaniem. To właśnie z inicjatywy tej jednostki powstał pierwszy poradnik zatytułowany *Jak pisać o Funduszach Europejskich* (Miodek 2010).

Spotkania odbywające się pod szyldem Forum Prostego Języka mają charakter cykliczny. Tegoroczna edycja była okazją do podsumowań, odpowiedzi na pytanie, co w ciągu ostatnich pięciu lat zmieniło się w obszarze upraszczania komunikacji, oraz refleksji na temat przyszłości tej idei w Polsce.

Forum otworzył wicedyrektor Departamentu Komunikacji i Promocji Funduszy Europejskich Robert Sidorowicz, który przybliżył historię ruchu prostego języka w Polsce. Przywołał między innymi wyniki badania przeprowadzonego w 2010 roku przez wrocławski zespół prof. Jana Miodka. Celem tej analizy było określenie stopnia trudności pism tworzonych właśnie w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. W ciągu 13 lat, które minęły od tego czasu, wiele się zmieniło w polskim dyskursie urzędowym, czego dowodem są między innymi działania ministerstwa. Od wielu lat jego prostojęzyczną liderką jest Anna Szybalska-Idzik, która szerzy ideę prostego języka, szkoli pracowników oraz tworzy poradniki z tego zakresu.

Celem tego typu działań jest nie tylko pokazanie, że prosty język to przystępny, jasny i zrozumiały sposób mówienia do odbiorcy. Wpisują się one w szeroko rozumiane działania inkluzywne, które zapewniają równy dostęp do informacji osobom z różnym poziomem wykształcenia, a także z ograniczeniami komunikacyjnymi wynikającymi między innymi z wieku czy niepełnosprawności.

Podczas spotkania wybrzmiewały głosy, że specjaliści obecni na forum mają świadomość, że posługiwanie się prostym językiem wymaga wyjścia ze strefy komfortu oraz zmiany przyzwyczajeń, a wdrażanie nowych strategii komunikacyjnych jest pewnym procesem,

który niejednokrotnie nie może obyć się bez gorących dyskusji zwolenników i przeciwników prostojęzyczności. Obaw tych ostatnich również trzeba wysłuchać i uwzględnić je w projektowaniu nowych strategii komunikacyjnych.

1. NOWI SYGNATARIUSZE DEKLARACJI PROSTEGO JĘZYKA

Pierwszy blok spotkania zakończył się uroczystym podpisaniem *Deklaracji prostego języka*. W 2018 roku, podczas I Forum Prostego Języka *Prosto i kropka*, sygnatariuszy tego dokumentu było zaledwie 10. Dziś jest już ich kilka razy więcej. Jak wspominał Wojciech Woźniak, to powód do radości i nadzieja na to, że liczba ta z roku na rok będzie się znacząco powiększać.

W tym roku do grona sygnatariuszy dołączyli między innymi: Polska Agencja Nadzoru Audytowego, Centrum e-Zdrowia, Urząd Statystyczny w Krakowie, Biuro Rzecznika Finansowego, Urząd Miasta Poznania. Listę urzędów można znaleźć na stronie Funduszy Europejskich (Portal Funduszy Europejskich 2023).

Z perspektywy środowiska akademickiego niezwykle ważne jest to, że 22 listopada 2023 roku deklarację podpisały także cztery uczelnie: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu. To bardzo ważny krok na drodze do prostojęzyczności, który jest dowodem na to, że potrzeba upraszczania komunikacji rezonuje również w środowisku akademickim. W imieniu Uniwersytetu Warszawskiego dokument podpisał prof. dr hab. Zbigniew Greń, językoznawca, sławista, dziekan Wydziału Polonistyki. Warszawska polonistyka jest ważnym ośrodkiem działań prostojęzycznych skupionych wokół Instytutu Języka Polskiego i Fundacji Języka Polskiego, założonej przez pracowników instytutu. Jednym z istotnych działań Wydziału Polonistyki w zakresie kształcenia specjalistów od prostego języka są prace nad otwarciem specjalizacji zawodowej „prosty język i przyjazna komunikacja” na II stopniu filologii polskiej. Zarówno na Uniwersytecie Warszawskim, jak i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu działają także studia podyplomowe z tego zakresu.

Ważnymi punktami spotkania były wystąpienia prof. dra hab. Jarosława Liberka z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Krystyny Skarbek z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz Beaty Dąbrowskiej, trenerki prostego języka z „Pisz prosto”.

2. PROSTY JĘZYK JAKO NARZĘDZIE SPRAWNEJ ADMINISTRACJI

W wystąpieniu *Prosty język jako narzędzie sprawnej administracji* prof. dr hab. Jarosław Liberek skupił się na komunikacyjnych i kulturowych uwarunkowaniach prostego języka. Językoznawca podkreślał, że „pierwszym językiem człowieka był język prosty”, który opierał się na retoryce naturalnej.

Od zarania dziejów komunikacja to nie tylko mowa, lecz także dotyk i przekazywanie sobie rzeczy z rąk do rąk. Idea prostego języka, który odwołuje się do komunikacji naturalnej, czyli bezpośredniej, jest, jak to ujął profesor Jarosław Liberek, „stara jak świat”.

Świadczą o tym już średniowieczne dyskusje nad tekstami legislacyjnymi, a przede wszystkim wskazówki zapisane w Kodeksie Justyniana z 2. połowy V wieku. Uwagi o tym, że

należy pisać prosto, pojawiają się także na synodzie łęczyckim w 1285 roku. Niestety polski styl urzędowy ukształtował się w 1. połowie XIX wieku pod wpływem administracji państw zaborczych, co w znacznej mierze przyczyniło się do jego skostnienia, szablonowości i swoistej ucieczki od prostoty.

Zdaniem Jarosława Liberka z historycznego punktu widzenia nasza rodzima myśl prostojęzyczna ma co najmniej 200 lat. Choć, jak zwraca uwagę językoznawca, polskie określenie *prosty język* może mieć nieco inne konotacje niż angielskie *plain language*. Od wieków używa się go w odniesieniu do języka mieszkańców wsi, prostego stylu pisarzy (np. Elizy Orzeszkowej) czy języka potocznego. Dopiero później pojawia się ono jako synonim przystępnego języka używanego w podręcznikach, stylu bezpośredniego różnego od specjalistycznego. O tym, że potrzeba prostojęzyczności jest potrzebą co najmniej dziewiętnastowieczną, świadczy w ocenie Jarosława Liberka fakt, że około 1819 roku pojawił się i krążył w prasie dowcip o prawnikach, którzy potrafią jedynie „rozwlekle pisać” oraz wydawać „urzędowe pisma” (Włodek 1819).

Do dziś pismom prawniczym i dokumentom urzędowym brakuje prostoty i zrozumiałości. Autorzy oficjalnych komunikatów skupiają się przede wszystkim na ich zgodności z normą językową, a nie na zrozumiałości. A to właśnie ona, jak twierdzi Dorota Zdunkiewicz-Jedynak, powinna być równie ważna jak norma językowa – komunikat musi być dostosowany do danej sytuacji i konkretnego odbiorcy (Zdunkiewicz-Jedynak 2021: 14), a nie tylko do zasad, którymi rządzi się poprawna polszczyzna.

Jarosław Liberek podsumował swoje wystąpienie stwierdzeniem, że „prosty język to wspólnota, bo tylko to, co proste, ma szansę być wspólne”. Dla urzędników prosty język powinien więc być narzędziem do osiągnięcia harmonii w życiu społecznym. Dla odbiorcy ma być z kolei mową zbliżoną do języka potocznego. Dzięki takiemu postrzeganiu języka jako zdroworozsądkowego narzędzia mamy szansę budować treść i komunikat z troską o nadawcę i odbiorcę tekstu.

3. PROSTY JĘZYK W UJĘCIU PRAKTYCZNYM

W drugim z cyklu wystąpień Krystyna Skarbek z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego podzieliła się swoimi doświadczeniami i trudnościami z wprowadzaniem prostego języka w urzędzie. Jak podkreśliła prelegentka, w procesie upraszczania tekstu kluczowe jest zrozumienie jego treści i zmiana struktury. Dopiero później należy pracować nad wychwytywaniem błędów i uchybień niezgodnych z ideą prostego języka. Nie do przecenienia są także organizowane dla pracowników warsztaty, podczas których można podsumować i zrewali-dować wprowadzone zmiany.

W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego działania uproszczeniowe zaczęły się od przekonania pracowników oraz prawników związanych z tym urzędem do samej idei prostego języka. W działaniach tego typu ważni są ludzie o wysokich kompetencjach językowych oraz otwarci na zmiany. Nie każdy może stać się specjalistą od prostego języka, zwłaszcza jeśli jest niewolniczo przywiązany do języka urzędowego.

Jak podkreślała prelegentka, istotnym argumentem w rozmowie z prawnikami był autorytet językoznawców zajmujących się prostym językiem. To bardzo ważne spostrzeżenie

z perspektywy roli, jaką językoznawcze środowisko akademickie może odgrywać w społecznym procesie upraszczania dyskursu urzędowego. Zdaniem Krystyny Skarbek skutecznym argumentem okazało się też stwierdzenie, że upraszczanie języka to proces. Urzędników udało się przekonać także tym, że idea prostego języka ma na celu nie tyle rewolucję, ile raczej ewolucję. Tak, jak ewoluuje polszczyzna, zmieniać się powinien także polski język urzędowy, który musi odpowiadać na potrzeby społeczeństwa.

Krystyna Skarbek podsumowała swoje wystąpienie opinią, że „prosty język to najważniejsza kompetencja językowa” w urzędzie. Kompetencja ta gwarantuje sukces. W wypadku Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego udało się osiągnąć m.in. uproszczenie regulaminu naboru. Ten napisany prostym językiem dokument bazuje na strategii komunikacyjnej „Ty – my”, która jest ważnym elementem budowania relacji między nadawcą a odbiorcą komunikatu.

4. PROJEKTOWANIE TREŚCI Z SZACUNKIEM DLA ODBIORCY

W wystąpieniu zatytułowanym *Projektowanie treści z szacunkiem dla odbiorcy* Beata Dąbrowska mówiła o zaletach „tekstów zbyt łatwych do zrozumienia”. Zdaniem ekspertki najważniejsze w komunikacji jest właściwe projektowanie treści i wzbudzanie zaufania odbiorcy. Do jej zdaniem najważniejszych cech tekstu trudnego należy zaliczyć:

- długie i skomplikowane zdania,
- wyspecjalizowane słownictwo,
- formy bezosobowe i brak bezpośrednich zwrotów do odbiorcy,
- styl urzędowy,
- zaczynanie pisma od podstawy prawnej,
- brak list wielopoziomowych,
- brak światła w tekście,
- mówienie tylko o sobie, a nie o tym, co naprawdę istotne,
- brak istotnych informacji na początku pisma,
- zwroty, terminy i sformułowania typowe dla tekstów prawnych.

Ekspertka zwróciła uwagę także na kwestię dostępności treści, której mogą sprzyjać na przykład aktywne linki, umożliwiające odbiorcy znalezienie najważniejszych informacji.

Beata Dąbrowska podkreśliła, że projektowanie treści z szacunkiem dla odbiorcy to przede wszystkim bezpośredni kontakt z nim, brak urzędowego żargonu, proste definicje, mówienie o sobie w formie „ja” lub „my”. Są to cechy definicyjne prostego języka, co przekłada się na przeświadczenie, że prostojęzyczność to działanie nie tylko na tekście, lecz także – na komunikacji.

5. PROSTY JĘZYK – JAKA PRZYSZŁOŚĆ?

Wymienieni wcześniej prelegenci wzięli udział w panelu dyskusyjnym zatytułowanym *Prosty język – jaka przyszłość?*. Dołączyła do nich dr Magdalena Wanot-Miśtura, prezes Fundacji Języka Polskiego, wykładowczyni na Wydziale Polonistyki UW. Panel stanowił ostatni punkt programu, a przewodniczył mu moderator Wojciech Woźniak.

Jako pierwsza głos zabarała dr Magdalena Wanot-Miśtura, która wyraziła przekonanie, że prosty język to nie tyle zmiana sposobu myślenia i pisania, ile zmiana stylu życia. Jako przykład podała e-maile i SMS-y, które bywają tak długie, że ich współcześni adresaci nie mają czasu zapoznać się z ich treścią. Tak jak przyspiesza nasze życie, tak przyspieszyć powinna komunikacja, w której musimy się przestawić na inny sposób myślenia. Nie jest to łatwe między innymi dlatego, że zdaniem językoznawczynie jesteśmy uczeni pewnych schematów językowych, od których trudno nam się uwolnić. Dzieje się tak za sprawą nauczania oraz wyzwań, które są stawiane przed studentami na uczelniach oraz przed nowymi pracownikami w korporacjach. Badaczka posłużyła się metaforą, z której wynika, że swoją komunikację powinniśmy opierać na pełnowartościowych składnikach oraz produktach żywieniowych pochodzenia naturalnego. Taki sposób myślenia pozwala zrozumieć, że to, co naturalne i znane, może być zdrowe dla naszej komunikacji. Zdaniem badaczki przyszłością prostego języka jest młode pokolenie lingwistów, przed którym rynek pracy stoi otworem. Z roku na rok obserwujemy bowiem coraz większe zapotrzebowanie na specjalistów od prostego języka.

Zdaniem prelegentki bogactwa i piękna językowego należy szukać w literaturze, a nie w pismach urzędowych. Te ostatnie muszą być przede wszystkim komunikatywne i funkcjonalne, czyli dostępne dla każdego. Wykształcenie takiego podejścia u studentów to niewątpliwie zadanie wykładowców na studiach polonistycznych i studiach podyplomowych z prostego języka.

Zdaniem Jarosława Liberka prosty język to antidotum na wiele problemów społecznych. Naukowiec przywołał wiersz Tadeusza Różewicza o bylejakości w komunikacji. Ten przykład to dowód na to, że absurdem jest pisanie skostniałym językiem urzędowym, podczas gdy każdy z nas niemal przez całe swoje życie posługuje się językiem potocznym, a nie urzędowo-prawniczym. Jarosław Liberek zaznaczył także, że instytucja musi mieć autorytet w społeczeństwie, nie zbuduje go jednak, jeśli jej przedstawiciele będą mówić do swoich odbiorców w sposób zawiały i nieprzystępny. Wprost przeciwnie – sztuką jest bowiem mówienie prosto o rzeczach trudnych.

Badacz podjął także wątek nowych technologii coraz częściej wykorzystywanych w procesie upraszczania komunikacji – przestrzegając, że do ChatuGPT trzeba podchodzić z pewnym dystansem jako do narzędzia, które może nas skierować we właściwym kierunku. Nie zwalnia nas ono jednak z obowiązku myślenia i nie zastąpi specjalistów.

Katarzyna Skarbek dopowiedziała, że uproszczenie tekstu trudnego nie jest łatwym zadaniem. Najczęściej wymaga wielu umiejętności, tj. wysokich kompetencji językowych i dobrej znajomości zapisów prawnych oraz urzędowych. Specjalistka podkreśliła, że trzeba być wytrwałym i pewnym siebie, aby skutecznie upraszczać treści w urzędzie. Przyszłość prostego języka widzi właśnie w urzędach jako instytucjach, które będą musiały zaprzyjaźnić się z prostym językiem. Jest to nieuniknione, ponieważ wraz z rozwojem technologii czeka ludzi zmiana sposobu myślenia o języku i komunikacji.

Beata Dąbrowska, która ma dwudziestoletnie doświadczenie w pracy w korporacji, powiedziała, że mówienie wprost i zwracanie się do odbiorcy osobowo to przyszłość prostego języka. Wspomniała także o mediach społecznościowych, w których często pojawiają się głosy przeciwne prostemu językowi. To dowód na to, że mimo ogólnego entuzjazmu, który

cechuje osoby zajmujące się upraszczaniem, społeczeństwo nie jest w pełni przekonane do tego typu działań i często identyfikuje prosty język z niższym poziomem potoczności. To pokazuje, że praca nad prostojęzycznością musi być także pracą nad postawami.

6. PODSUMOWANIE

V Forum Prostego Języka *Prosto i kropka* to ważne wydarzenie w kontekście wymiany poglądów instytucjonalnych, lingwistycznych, kulturowych oraz społecznych. Wojciech Wocław podsumował je, mówiąc, że prostota to „budowanie wspólnoty, spotkanie się w tej wspólnocie oraz komunikowanie się twarzą w twarz, nawet jeśli ta twarz musi być przez specjalistów wyobrażona, bo rozmowa odbywa się na papierze” (Fundusze Europejskie 2023).

Bibliografia

- Fundusze Europejskie 2023. *V Forum Prostego Języka Prosto i kropka*. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=wdlC5RnLTmY&t=1s> [dostęp: 8.12.2023].
- Miodek, J. 2010. *Jak pisać o Funduszach Europejskich?*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Portal Funduszy Europejskich 2023. *Deklaracja prostego języka*. Online: <https://www.fundusze-europejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/promocja/prosto-o-funduszach-europejskich-1/deklaracja-prostego-jezyka/> [dostęp: 8.12.2023].
- Włodek, T. 1819. *Gazeta Warszawska* 101 (2), s. 8.
- Zdunkiewicz-Jedynak, D. 2021. Poprawne vs. właściwe użycie języka. Uwagi w kontekście *Słownika właściwych użyć języka*. *Język Polski* 2, s. 14.

Report from the 5th Forum of Simple Language “Prosto i kropka”. Ministry of Development Funds and Regional Policy, November 22nd, 2023

Summary

The article reviews the content of speeches delivered during the 5th Forum of Simple Language “Prosto i kropka”. This is one of the most important events dedicated to plain language in Poland. For years, the Ministry of Development Funds and Regional Policy has been using the forum to promote the knowledge of simple language. The article recaps the crucial theses of specialists and linguists on the following topics: history of simple language; accessibility; difficulties faced by officials, lawyers, and specialists in simple language; communication aspects. I conclude the report by demonstrating how experts envisage the future of the concept of plain language in Poland.

Keywords: plain language – accessibility – ChatGPT – legal language.

Adj. Marta Falkowska